

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér malby 1

DIPLOMOVÁ PRÁCE

DRUHÝ POHLED

SECOND SIGHT

Vypracoval/a: Jindřiška Jonešová

Vedoucí diplomové práce: MgA. Robert Šalanda

Oponent/ka diplomové práce: MgA. Markéta Hlinovská

Akademický rok 2021/2022

**Všechny uvedené pojmy, jako jsou např. diplomant, pedagog, oponent ad., označují dále v textu jak muže, tak i ženu.*

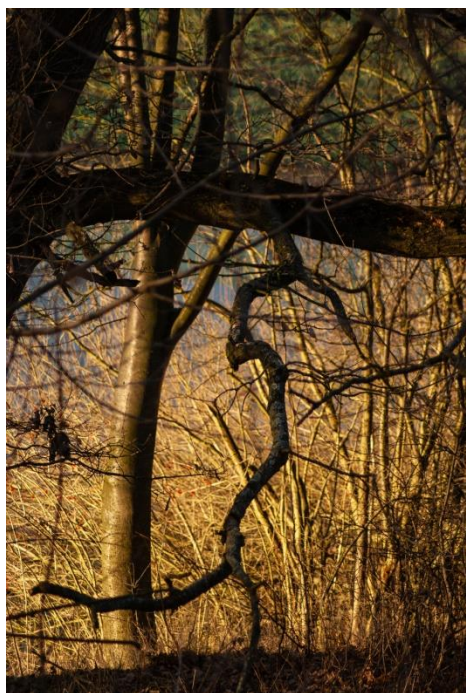
Téma, kterým se poslední dobou zabývám, se dotýká široké oblasti „příroda a civilizace“. Rozhodla jsem se u něj zůstat i ve své diplomové práci, ovšem z jiného pohledu než v předchozích cyklech prací. Mým záměrem je zobrazovat tvary dřeva a větví. Vyjmutím ze svého přirozeného prostředí se dřevo stává samostatným estetickým objektem, je uzavřeno v umělém prostoru a nahlíženo jinak – pohledem lidí zvyklých žít v tzv. civilizaci. V prostředí, které často sami vůči přírodě vymezují.

Jak už bylo naznačeno, navázala jsem na své předchozí práce, které zobrazovaly tvary větví v teráriích. I když byly také posunuté a manipulované, vycházely z reálné zkušenosti – člověk pozorně sleduje terárium a hledá mnohdy skryté živočichy. Zvířata splývají se dřevem, využívají své mimikry. Větve a jejich podivné tvary vytvářejí umělé a často bizarní mikroprostředí. Zajímavé jsou však i samy o sobě a představují objekty hodné zkoumání a pohledu, protože jejich tvary, barvy a struktura mohou tvořit rozmanité souvislosti, evokovat něco jiného atd. Jsou tedy věcmi, kterým můžeme věnovat svůj zájem namísto skrytých zvířat, kvůli kterým do terária hledíme.

Tvar větve

Usiluji o to, aby na zobrazované objekty – dřeva – bylo pohlíženo jinak, než je to obvyklé venku v přírodě, třeba v parku. Pokud např. na větev narazím při běžné procházce, může mě zaujmout svým tvarem, většinou ji však přejdu bez povšimnutí. Pro většinu lidí je to pouze mrtvá hmota či malá část většího celku – stromu, ať už živého či suchého. Kromě forem využití (palivo, stavební materiál atd.) pro ně nemá příliš význam. Když však větev vyjmu z přírodního prostředí, můžu ji soustředěněji pozorovat, nahlížet ji jako samostatný individuální tvar se svou osobitou poetikou. Význam této individuální podoby přesně pojmenovává Zdeněk Kratochvíl ve *Filosofii živé přírody*, kde píše:

„Každá jednotlivá přirozenost usiluje o sobě vlastní charakteristický tvar a toto úsilí se děje v zápase s ostatními přirozenostmi a s vazbami všech vztahů ve světě. [...] Javor má dlaňovité listy a určitou architekturu větví, ale o tom, jak bude který list vypadat, kolik jich bude, kde bude která větev, o tom se rozhoduje v jeho růstu a zápase“ (Kratochvíl 1994: 86 a 89).

Větev /had – ilustrační fotografie

Větve či kořeny se tedy ve svém růstu a zápase vyvinuly do rozličných vztahů. Jelikož se přirozeně odlomily od stromu, jsou na něm nyní nezávislé. V nových souvislostech díla může být jejich tvar zkoumán z různých úhlů, které dříve byly nemožné. Mohou evokovat jiné bizarní tvary, od chobotnice přes hady, vlnovky, linie atd. Tyto tvary jsou mou manipulací a vyjmutím zvýrazněny a každý v nich může vidět cokoliv, podobně jako v mracích na obloze. Zkoumám je, ponořuji se do pozorování – přestávají být banální, jsou-li ukázány z jiného pohledu. I obyčejná větev může připomínat třeba draka, struktury popraskané či hladké kůry nebo lišejníkový porost mohou být krajinou vzorů – vše záleží pouze na způsobu pohledu a určitém modu vnímání. Chci, aby moje práce tím, co a jak zobrazuje, podpořila tento typ uvažování nad obrazem.

Prostor na mých obrazech je zpočátku tvořen kvádrem akvária či vitríny, tedy umělým prvkem, který dřeva odděluje od okolí a zároveň je tímto jednoduchým gestem povyšuje na něco víc než „jen větev“. Přesun z jednoho prostředí do druhého objekt transformuje a vytváří z něj podnět pro imaginaci, nové rozumění a jiné čtení než v běžných podmínkách. Později je prostor ohraničen jen samotnou plochou papíru. Větve a dřevo jsou ve

vztahu k sobě navzájem a dávají tušit, že jsou rozestavěny v umělém prostoru, ne zobrazeny přirozeně rozložené, tak jak byly nalezeny. Vyjmutím a rozestavěním přírodních „artefaktů“ vzniká nereálná kompozice tvořící artefakty nové, evokující sousoší. Dřevo, které se nachází v umělém prostředí, levituje a pouze svým stínem dává tušit svou přítomnost v prostoru.

Podoby dřeva

Materiál dřeva mě zajímá celkově. Živé stromy tvoří důležitou součást světa. Je mi dobře v jejich blízkosti. Stromy mají svou vůni, ve větší skupině – v lese – i své klima, kde je většinou příjemně. Komunikují spolu prostřednictvím mycelia hub spojujících jejich kořeny, semínko dokáže naplánovat klíčení podle okolních podmínek. Tyto a další skutečnosti pro mě vytváří ze stromů fascinující organismy. Nějakým způsobem to vše můžu vnímat i v samotných oddělených větvích. Stromy nejsou nikdy mrtvou hmotou: z mrtvého kmene může vyrůst nový strom, z dřeva, které je poddajným materiálem, příjemným na dotek, se tvoří nespočet věcí. Esteticky mě zajímá kůra, dřevo pod ní, i jeho vnitřní část. Opracované objekty, ať už ve vztahu k jejich původnímu tvaru či samostatně, ukazují vnitřní strukturu dřeva a letokruhů, která se jejich opracováním dostává na povrch.

Spleť větví – ilustrační fotografie.

Dřevo / kulatina – ilustrační fotografie.

Jako techniku jsem si zvolila linoryt, který v celém cyklu převažuje. Zkusila jsem také dřevořez, čímž byl zobrazený materiál uveden do bezprostředního vztahu k prostředkům, kterými je zobrazen. Metoda linorytu mi vyhovuje svým přístupem, odlišným od malby či kresby. Její pomocí se dá docílit jemných detailů, zachovávajících si však svůj osobitý charakter, kterého bych jinými technikami jen stěží docílila. Soutisk barevného linorytu je výzvou ohledně realistického zachycení struktur i barev, omezeným počtem barevných vrstev a jejich překrýváním. Práce na velkých formátech mi zároveň umožnila vyzkoušet si náročnou manipulaci s papírem při soutisku. U něj nikdy dopředu nevím, jestli se alespoň několik tisků ve výsledku zdaří. Je to tedy práce závislá na technice, kterou považuji za důležitou součást výsledku. Technika postupného odrývání totiž neumožňuje zpětně opravovat chyby či se vracet k předchozím vrstvám. Zároveň je pro mě ale přesnější a jemnější než jiné metody. Postupné odrývání může být paralelou k postupnému nabývání objemu dřeva, jež zobrazuji. Dva procesy vzniku – na jedné straně přibývání hmoty, na druhé odebrání.

Od menších formátů jsem přešla k větším, omezeným ovšem technologií linorytu (například velikost lisu). Velké formáty, často zobrazující větve v nadživotní velikosti, zdůrazňují jejich schopnost obstát jako samostatné objekty. Systém a technika zobrazení víceméně zůstala po celou dobu tvorby neměnná. Jisté problémy jsem zaznamenala při vyjádření prostoru pomocí samotných zobrazených větví, který se mi někdy zdál příliš plochý. Jako modely jsem měla vždy reálné větve, mnou nalezené a převezené do městského ateliéru, tedy doslova vyjmuté ze svého prostředí. Z nich jsem pak sestavovala ona zátiší, jež byla na vzniklém obraze navíc prostorově manipulována.

Z umělců, kteří mě inspirují, či pracují s podobným tématem, můžu zmínit například Ernsta Haeckela. Byl to biolog, který živočichy a jejich ornamentálnost také zobrazoval v litografiích, a rozvíjel nauku o tvarech v biologii na evolučním základě. Inspirativní a precizní mi přijdou pečlivé dřevoryty Josefa Váchala v jeho knize *Šumava umírající a romantická*. Ze současného kontextu pak práce umělce Takashi Kuribayashiho, který ve svých instalacích často pracuje s přírodninami a hranicemi přírodního a umělého. Jeho dílo s názvem *Tree* je doslova rozřezaný strom ve skleněných kvádrech. Odkazuje na kontrolované prostředí, ve kterém lze nyní přírodu nalézt ve městech. S příbuznými motivy a vyzněním pracují instalace Adama Vačkáře, snoubící umělé či odpadní prvky s kusy přírodnin, větví či kořenů.

Takashi Kuribayashi — *Trees*, 2015

Adam Vačkář — *This side of paradise*, 2016

Střet civilizace a přírody je v mém cyklu znázorněn hlavně v pohledu na přírodní objekt novými očima. Mým záměrem je vzbudit zaujetí diváka, přivést ho k zamyšlení při pohledu na obraz, vyvést ho ze stavu „bez povšimnutí“ k všímavosti. Vytvářím prostor pro zaujetí přírodním předmětem (dříve živým stromem, nyní objektem), který jindy často přecházíme bez povšimnutí. Při druhém pohledu se mohou vyjevit věci, které jsme napoprvé neviděli.

Použitá literatura

Zdeněk Kratochvíl, *Filosofie živé přírody*, Praha: Hermann & synové, 1994.

Ostatní literatura (necitovaná)

Karel Stibral, *Estetika přírody – K historii estetického ocenění krajiny*, Praha: Pavel Mervart, 2020.

Karel Stibral, Veronika Faktorová, *Krajina – maska přírody?*, České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity, 2015.

Allen Carlson – Oceňování a přírodní environment. in Zahrádka Pavel, *Estetika na přelomu milénia: vybrané problémy současné estetiky*, Praha: Barrister & Principal, 2010.

Zdroje obrazové přílohy

<https://www.stirworld.com/see-features-installation-works-of-takashi-kuribayashi-imbibe-metaphysical-ideas-on-life>

<https://adamvackar.com/this-side-of-paradise>

ostatní fotografie: autorka textu